

Betesföreningen Ser Sjön

När idén om en betesförening föddes – och vem som egentligen kom på den – är svårt att säga exakt. Tankarna hade cirkulerat på ön sedan många år tillbaka. Något som däremot kan sägas bestämt är att betesföreningen ”Ser sjön” bildades på Sollerön 25/11 2003.

Det fanns flera anledningar till föreningens uppkomst, men den främsta var ändå att man ville bidra till att hålla Solleröns marker öppna. Att bibehålla öns naturvärden är viktigt både för öns befolkning och för turistnäringen. Antalet betesdjur på ön minskar och de igenvuxna ytorna ökar. Eftersom föreningens hjärtesak var att verka för ett öppnare och vackrare Sollerön, så fick också föreningen det något vitsiga namnet ”Ser sjön” – en ordlek med den tyska meningen ”Sehr schön”, vilket betyder ”mycket vackert”, som det ju blir när man ser sjön!

Efter ett antal givande samtal med flera insatta personer samt råd och tips från bl.a. rättviks-föreningen Lyckliga kor, bildades vår förening.

Vid starten delades medlemskapen upp i två varianter; aktiva och stödmedlemmar.

De aktiva medlemmarna går in med en större ekonomisk insats och är de som hjälps åt med fårens dagliga skötsel. Stödmedlemmarna betalar en lägre medlemsavgift och behöver inte vara med och ta hand om fåren, men har möjlighet att låna djuren för att få sina marker betade. De har dessutom förtur att köpa kött och skinn före icke-medlemmar i mån av tillgång.

Hur valde vi själva djuren då? Jo, alldeles innan man hunnit bilda föreningen dök ett gyllene tillfälle upp att överta en liten fårhjord på 10 tackor med gutefår. I oktober 2003 flyttade de från Uppsala till Solens ö. Nu fanns ingen återvändo!

GUTEFÅR

Gutefår hör till de svenska lantrasfåren och är en ålderdomlig ras. Inte bara baggarna har horn, utan även tackorna. Hornen är svagt vridna och baggarnas är stora och kraftiga, medan tackornas är smalare och gracila. Färgerna och mönstren på fåren varierar. Tidigare kallades rasen för behornade gotländska utegångsfår. Rasen hör till de s.k. hotade lantraserna. Gutefår är som gjutna att använda i naturvården. De äter dels örter och gräs på fälten, men letar även mat bland buskar och i lättare skogsmark. Deras kroppar är byggda så att de lätt kan röra sig i ganska oländiga marker. De tål mycket och är anpassade för olika väderleksförhållanden. Eftersom de hör hemma bland våra "utegångsdjur" så mår de bäst av att vistas utomhus hela året, naturligtvis med möjlighet att få vind- och regnskydd under tak av någon form.

Så drog då föreningen igång på allvar, med åtta aktiva medlemsfamiljer och ett antal stödmedlemmar. Fårskaran flyttade in i ladan hos Christina Ademyr i Tromburgard, Gruddbo.

En bagge vid namn Knoll, lånades tillfälligt in från Orsa i november, och till våren 2004, utan några incidenter alls, kom första lammkullen; fyra små bagglamm och fem små tacklamm.

*Ett nyfött lam vilar ut i sin bädd av hö.
(När alla gute-lamm är små är de svarta med vita tecken på)*

Lisa Boström och Håkan Grudd hjälps åt att kontrollera ett lamm. i bakgrunden Lars Bond och Roland Karlsson

Får-året 2004 innebar en hel del lärdomar. Ingen av de aktiva medlemmarna hade haft får tidigare. Vänligt nog kom en hel del mentorskap ifrån hjälpsamma djurägare. Speciellt Kjell Uhlas kom med råd och nyttiga tips.

Under sommaren flyttades den lilla fårhjorden runt på många små betesytor på Sollerön. Med facit i hand blev det kanske lite onödigt mycket flyttande. Det bestämdes därför istället att man skulle satsa på ett större, samlat betesområde till kommande betessäsonger. Föreningen bjöd på en hel del skratt för öborna den sommaren! Fåren flyttades nämligen till fots mellan de olika områdena och det gick inte alltid som man tänkt sig.

Under sommaren bärgades en hel del hö både med lejd och ideell hjälp. Två gånger under året klipptes också våra får. Till hösten slaktades de fyra bagglammen och två av gammeltackorna. De fem tacklammen fick ingå i besättningen som livdjur. Dessutom köptes nu en egen bagge in till tackorna från Orsa. Besättningen bestod då av 13 tackor och 1 bagge.

Nämnas speciellt bör tackan Maureen, som redan från början tog en stor plats i allas hjärtan. Hon är exceptionellt social och har många gånger fungerat som en länk i kommunikationen mellan människor och får.

Vid årsmötet i mars 2005, då jag fortfarande bara var stödmedlem, bestämde jag mig för att gå en ”provvecka” för att eventuellt bli aktiv medlem. Det här med fårhållning verkade roligt och intressant. Efter en vecka som får-prao med Britt-Inger Nilsson i fårhuset var jag ”såld”. Den som övertygade mig hette Benjamin och var den bagge som hade köpts in på hösten. Han var en sann får-kung, tackornas ledare, ett stolt och vänlig majestät –och en riktig kelgris!

Anledningen till att jag gick med i föreningen från början var för att jag själv ville skaffa får, men hade inga marker eller kunskaper för det. Föreningen var perfekt för mig som novis.

Det tilltalade mig mycket att jobba för öppnare marker och att lära mig ta hand om djuren på ett ekologiskt sätt. Dessutom hade jag nyss flyttat tillbaka till ön och såg det som en möjlighet att hitta nya vänner på Sold.

En nyklippt Benjamin blir klappad av Lisa och Johan Boströms barnbarn, Mirjam.

Baggen Benjamin hade gjort ett bra jobb och till våren 2005, under det andra får-året, födde de 13 tackorna 13 bagglamm och 5 tacklamm. Jag hade då börjat i det rullande skötselschemat så precis att jag tyvärr missade hela lamningen. 2005-årskullens namn skulle börja på bokstaven ”P”. Något av det roligaste är nog att hitta på alla namnen till lammen. Några tacklamm fick heta Petunia, Pärla, Polenta och Princessan.

Lammet Polenta med sin mamma Kajsa-Stina

Ett bagglamm fick namnet Petra -tro det eller ej! Det är en smålustig historia: bagglammen skiljde vi av från tackorna i ett tidigt stadium. När vi sedan vid senare tillfälle jobbade med tackorna upptäckte vi en ulv i fårakläder, eller rättare sagt en bagge ibland tackorna. På något vis hade vi trott att lille Petra som ju visade sig vara en bagge, var en tacka. Som tur var upptäcktes misstaget utan att Petra hunnit betäcka några av tackorna, men den lustiga historien och hans udda bagg-namn bidrog till att han sedan fick behålla livhanken. Så småningom köptes han nämligen av föreningen Tuhundra, i Riddarhyttan, där han fick sitt eget harem. Av sin nya ägare, som inspirerats av diverse olika namn på Sollerön, fick baggen dessutom några tilläggsnamn. Fullständigt hette han "Grudd Petra Soldi Fräs". Var alla namnen kom ifrån kan ni kanske lista ut? En annan lycklig bagghistoria är den om lille Pelle-Plutt. Hans mamma Mavis stötte bort honom i ett tidigt stadium, men han hade lyckan på sin sida. Efter att ha flaskmatats i tre veckor, adopterades han av en annan tacka vid namn Josephine vars eget lilla lamm dött. De båda tu verkade mycket glada med varandra.

När hösten började närma sig besiktigades vår käre Benjamin av en bagg-besiktigare från Gutefärsföreningen. Till vår stora sorg visade det sig att Benjamin

led av horntrånghet som snart skulle börja plåga honom. Horntrånghet är ett problem som bara drabbar baggar, då ena eller båda hornen under utväxten vrider sig inåt och så småningom skadar käke och kind. Vi fick alltså lov att göra oss av med vår får-kung. Benjamin var så otroligt vacker med sina horn. Hade han fått förbli frisk och gammal så hade hans horn växt majestätiskt i flera varv.

Den hösten valde jag att på eget bevåg behålla två bagglamm efter Benjamin. När det var dags att samla tackorna till vinterstallningen och slaktbilen kom och hämtade de övriga, så tog jag hem Benjamins söner: Balder och Lilleman, som jag döpt dem till. Med lite traktorhjälp hade jag fått ett lagom stort fårhus hemflyttat. Sedan hade jag helt på egen hand gjort en hage, som var ful som stryk, men fungerade bra.

Baggtrion: Lilleman, Balder och Torkel våren 2006

Betesföreningen köpte också in en ny bagge, vid namn Torkel, till tackorna. Han var bara ett bagglamm och ganska liten till växten, men han gjorde sitt jobb som avelsbagge. Fårskocken bestod då av 17 tackor och 3 baggar.

När Torkel så var färdig med sitt uppdrag bland tackorna, fick han flytta hem till mig. Då började problemen med mina innan så lugna baggar. Torkel ville inte alls vara med de jämnåriga grabbarna, han ville vara kvar hos tjejrna. Jag vet inte hur många gånger han rymde innan jag till slut fick rådet att sätta en el-tråd över fårstängslet för att sätta stopp för honom. Men för mig heter han numera Torkel Houdini, efter utbrytarkungen. Så småningom lugnade det ner sig i baggtrion och vi hade en riktigt rolig vår.

Som jag skrev tidigare så missade jag hela lamningen 2005, men jag tog igen den med råge 2006. På min första dag av skötselveckan den våren startade tacko-

rna sin lamning med en babyboom. Tio små lamm såg dagens ljus det dygnet och innan veckan var slut hade de flesta tackorna lammat. Det var en hel del strapatser den veckan, men det var oerhört intressant och lärorikt. Jag skulle inte ha något emot att hamna i samma "lammexplosion" igen. Alla aktiva i föreningen hjälptes åt extra mycket den veckan.

Den här våren födde de 17 tackorna 13 tacklamm och 11 bagglamm. Två av de små lammen blev flasklamm. För att göra en lång historia kort så var det en lamm-sugen tacka som "stal" ett lamm av en nyförlöst tacka. Sedan fick den tjuvaktiga tackan själv tre lamm, vilket gjorde att hon hade fyra småtingar. Det höll dock inte i längden utan ett av de svagare lammen, Rosita, fick födas upp på flaska. Hon fick sedan sällskap av den lille killen Rambo, vars mamma bara hade möjlighet att ge di åt Rambos bror Roine.

Som ni säkert förstått hoppade vi över bokstaven "Q" och döpte 2006-års kull till namn på "R". Förutom de tidigare nämnda fanns bl.a. tackorna: Rosa, Ronja, Rebella, Rosmarin och Rull-pers raketten. Några av baggarnas namn blev t.ex. Rammel, Randy, Rauk, Rappen och Roffe (han som blev "roffad" av fel mamma).

Oute med sina nyfödda lamm: Rosa och Rappen

Det var en mycket lärorik lamningsperiod på många olika sätt. Tyvärr förlorade vi några av lammen när de var nyfödda, men det är vanligt att inte alla klarar sig. Ett av lammen låg dödfött i fårhuset en morgon då jag kom dit. Jag lade den lille krabaten i en låda i ett kyligt rum, för att det så småningom skulle tas där ifrån. Britt-Inger Nilsson hade skötselveckan efter mig och det lilla lammet hade ännu inte flyttats på. Så hon tog saken i egna händer. Följande har jag klippt direkt ur Britt-Ingers veckorapport:

Karolines dödfödda lamm låg i stallet som ett dåligt omen i en kartong, och jag tyckte att det skulle få en värdig begravning i skogen även om det var odöpt. Älgjaktspsalmen nummer 144 "O huvud blodigt sårat " var förstås helt otänkbar; liksom Hormoslyrspsalmen nr. 304 "Lär mig du skog att vissna glad" det fick bli "Blott en dag "

Om det funnits ett pris för mest fantastiska veckorapport så kan jag lova att Britt-Inger tagit hem det priset flera gånger.

Björn Blomkvist matar 2006 års flasklamm.

Under sommaren skiljde vi av djuren igen. Den här gången fick tackorna gå själva på ett större betesområde ner mot Siljan i Kulåra. Baggglammen fick vara i Lerdäjkan i Bodarna, tacklammen i Utanmyra och jag hade Balder, Lilleman och Torkel hos mig uppe på Tomteland som visningsdjur. Men även på Tomteland fortsatte Torkel Houdini med sin framfart. När jag just fått dit baggarna hade jag inte dragit den sista viktiga el-tråden högst upp på hägnet. Torkel uppmärksammade såklart det. Plötsligt när vi satt på baksidan av Tomtens stora verkstad kom någon utspringande och ropade att det var får i verkstaden. Mycket riktigt hade de tagit sig ut och lugnt strosat in i den stora byggnaden. Jag kunde inte annat än skratta när de gick runt där inne och provtuggade på diverse paket och tomtenissar.

Även till hösten 2006 valde jag att spara några baggar. Den här gången blev det tre till: Rauk, Rånar-Roine och Rappen. Tanken är att sälja dem vidare så småningom. I skrivande stund, februari 2007, har föreningen 6 baggar och 20 (förhoppningsvis dräktiga) tackor.

Sammanfattningsvis kan jag berätta att "Ser sjön" är en väldigt trevlig förening. Vi alla jobbar bra ihop och hjälps åt. Man behöver aldrig känna sig ensam eller villrå

Flasklammen Rambo och Rosita på Husdjurens dag i Mora.

dig. Vi jobbar efter filosofin att alla problem har en lösning. Flera av oss i föreningen har varit iväg på olika kurser om får, och våra kunskaper ökar hela tiden. Vi har gjort studiebesök, bl.a. i Siljansnäs. Där äger och driver Siljansnäs sockenförening en beteshjord med får, kor och hästar. Med hjälp av olika stöd har de kunnat anställa en person som ansvarar för djuren och de olika markerna som betas. Siljansnäs har ju också en vacker vy mot vattnet som man vill bibehålla.

Sedan Ser Sjön startade har vi gått med i "Fårkontrollen" vilket gör det lättare att kontrollera fårens hälsa. Vi får också ersättningar av olika slag för vår djurhållning; gårdsstöd och flera miljöstöd med 5-åriga åtaganden för de kulturmarker som fåren håller öppna. Eftersom gutefår är en hotad ras så får vi även ersättning för att vi har dem. Genom våra åtaganden har vi också bundit oss för ekologiska produktionsformer.

Med hjälp av den erhållna ersättningen har vi kunnat köpa in en hel del grindar, aggregat, stängsel etc. för att göra hanteringen enklare.

Göran Blomqvist klipper en av tackorna

I december 2005 fick vi, tillsammans med Gesundas betesförening "Fårskallarna", glädjande ta emot Mora kommuns miljöpris.

I dagens läge består föreningens aktiva av följande personer/familjer som ansvarar för olika planeringsuppgifter:

Ylva och Håkan Grudd – bete, fodergivor, hälsa, fårkontroller och stödansökan.

Karin och Staffan Bond – hö

Eva och Göran Blomqvist – kraftfoder, slakt, styckning, skinn, klippning och ull.

Lisa och Johan Boström – stall och vinterhage

Bos Maria Andersson – information och fårutlåning

Christina Ademyr – extra resurs från Stockholm

Föreningen strävar mot att värva flera aktiva medlemmar så att vi kan utöka antalet djur och öppna upp fler igenväxta ytor på ön. En dröm vore att samverka med andra betesdjurägare och markägare som behöver få sina marker betade. För visst vore det underbart om vi kunde beta fram och bibehålla den fantastiska naturen och utsikten mot Siljan!

Om du är intresserad av att veta mer om föreningen så tveka inte att höra av dig till mig, Bos Maria Andersson på 0704-94 27 58 eller besök vår blogg-sida på Internet: soldtackan.blogg.se

Bos Maria Andersson, Bengtsarvet.